

Porträttet: Kenneth Holmgren

av Lennart Thorin

Kenneth och Hasse Transfors studerar skörden 1994

1924 utkom från trycket Gustav Flinks "Bidrag till Malmbergsgruvornas och Kiirunavaaras mineralogi". I sin presentation av Malmbergsgruvorna redovisade Flink för det 30-tal mineral som då hade anträffats och identifierats. Bland de sällsynta mineralen nämner Flink datolit som bara hade anträffats i en enda stoff från Sofiagruvan och tungspat (baryt) av vilket man funnit endast två stuffer i Kung Oskar. Till mer ovanliga eller sällsynta mineral räknar Flink även med gedigen koppar, grafit och rutil. Vad som förefaller mest förvånande för en nutida läsare av rapporten är att Flink noggrant skiljer mellan desmin och stilbit. Han nämner att desmin är mycket vanligt förekommande men att stilbit är ganska sällsynt. Förklaringen torde vara att det som Flink namnger som stilbit, i själva verket förefaller ha varit heulandit.

I övrigt har Flink varit mycket noggrann med att ange från vilken gruva i området olika mineral anträffats. Bland det otal gruvor som namnges kan nämnas Alliansen, Josefina, Selet, Kung Oskar, Sofia, Uppland, Skåne, Hermelin, Baron, Välkomman, Hertigen m.fl.

Hexagonale kalkitkristaller, 18 cm.

Flink uttalar sig berömmande om de "läckert vingula" kalkitkristallerna från Hermelin och Skånegruvorna. Av beskrivningen framgår att det i huvudsak varit skalenoidriska kristaller han anträffat och att den läckert vingula färgen mestadels rört kristallernas centrala delar under det att de ut mot ändarna övergått till att bli färglösa och vattenklara. Bland mineral från Malmbergsgruvorna som idag är kända men som inte finns omnämnda i Flinks rapport kan nämnas heulandit, apofyllit, vermicullit, anhydrit, wollastonit och gips (bl.a varianten selenit).

På 1920-talet fanns det inga amatörgeologiska föreningar i Sverige och Flinks uppsatser blev säkerligen kända endast i en begränsad krets av fackmän.

Mineralrikedomen i Malmberget förblev således okänd för de flesta av oss amatörgeologer ända fram till mitten av 1980-talet. Att de då aktualiserades bland mineralsamlare torde i huvudsak vara en enda mans förtjänst, nämligen Kenneth Holmgren. Låt mig därför presentera denne, den främste PR-mannen för Malmbergsm mineral.

Kenneth Holmgren föddes den 30 december 1945 och kan således snart fira sin 50-årsdag. 1971 antälldes han som reparatör i anrikningsverket i Vitåfors. 1978 sadlade han om till lastbilschaufför för att 1991 gå över till geologiavdel-

Gul kalkit, Parta snedbana, 580 m nivå

ningen som gruvkartör. På grund av ohälsa har han dock varit sjukskriven sedan maj 1991 men har nyligen kommit i gång så smått att arbeta igen. Det var under tiden som lastbils- och dumperförare som hans intresse för mineral vaknade. Liksom för många andra var det fråga om en ren tillfällighet. När han en dag steg ur bilen nere i gruvan råkade han stoppa in handen i en liten hållighet i bergväggen. Han fick med sig några småbitar som vid närmare betraktande visade sig vara gula kulor. Vid denna tidpunkt var han helt okunnig om mineral och trodde att det var ametister. Först långt senare fick han klart för sig att detta första fynd utgjordes av stilbit. På den här tiden, i slutet av 70-talet, var fyndmöjligheterna mycket goda. Det fanns mängder av sprickor och hålrum och en givande fyndplats var det s.k. ViRi-området (förkortning av de sammanslagna gruvortema Vitåfors och Ridderstolpe). På nivåerna mellan 450-600 meter fanns exempelvis stora hålrum fyllda med vackra kalkitkristaller. I dagsläget är man f.ö. ner på 680-metersnivån i detta område och det har på nytt börjat dyka upp en del intressanta mineral. Mest är det dock fråga om stilbit. Sedan intresset väl var väckt sökte Kenneth öka sina kunskaper genom att låna böcker från biblioteket. Som alla vet är det inte särskilt lätt att på egen

hand läsa sig till några djupare kunskaper. Givetvis kom detta att gälla även Kenneth och idag sörjer han alla de fina mineral han missade under de första sex till åtta åren. Med en suck av saknad berättar han bl.a. om ett drusrum på 490-metersnivån som var fyllt med gröna oktaedrar av flusspat. Den gången tyckte han stufferna var för små. Först i efterhand fick han samlarvärdet klart för sig men då var det för sent, drusrummet hade sprängts bort.

När jag för ett tiotal år sedan gjorde en resa till Lappland kom jag att besöka en avlägsen släkting i Gällivare. Jag frågade givetvis om fyndmöjligheterna i MalMBERGET. Jag hade dessförinnan irrat omkring ganska planlöst bland varphögarna men bara funnit en del hämatit och apatit men ingenting av större intresse. Min släkting funderade ett tag men påminde sig sedan "en lustig jäkel, en kille som heter Kenneth Holmgren och som jobbar i gruvan". Om Kenneth berättades att han, när hans arbetskamrater hade matrast eller tog sig en paus i jobbet, i stället for runt i gruvgångarna och letade mineral.

Sedan jag fått Kenneths adress sökte jag upp honom i bostaden i Koskullskulle samma dag. Det blev en omtumlande upplevelse. Kenneth visade sig ha en omfattande samling med fantastiska stuffer av framförallt kalcit, stilbit och apatit. Mitt oanmälda besök hos Kenneth har senare resulterat i många återbesök och en stimulerande och lång vänskap. Enligt egen utsago blev Kenneth å sin sida lika glad över att träffa någon med samma intresse för mineral. Bland hans bekanta i MalMBERGET fanns vid den tiden inte någon med detta intresse. Vi fick således ett ömsesidigt utbyte av denna först träff.

Givetvis berättade jag för vänner och bekanta om Kenneths enastående samlingar. Sedan dröjde det inte länge förrän mineralsamlare både från Sverige och utlandet sågs som flitiga besökare hos Kenneth. En annan bidragande orsak till

den stora tillströmningen av besökarna var även att Ingrid Eklöf vid ungefär samma tid (omkring 1985-1986) blev granne med Kenneth. Ingrid är som bekant en verklig eldsjäl och entusiast som livligt applåderade alla Kenneths fynd och sporrade honom i hans samlande. Eftersom Ingrid även har en sällsynt förmåga att stifta nya bekantskaper drogs samlare till MalMBERGET som flugor till en sockerbit.

I dagsläget finns väl knappast någon mineralsamlare som inte har några stuffer från MalMBERGET. Varefter åren gått har Kenneth blivit något av expert på MalMBERGSMINERAL. Av MalMBERGSMINERALEN har kalciten blivit något av en favorit bland samlare. Det är inte svårt att förstå med hänsyn till de otroligt vackra och välformade vingula kristallerna. En mer sällsynt variant är de stora hexagonala kristaller som dök upp för några år sedan. I övrigt kan man notera att kalciten här förekommer i en mängd olika kristallformer och varierande färger, från helt vattenklara över gult, grått och brunaktiga till nästan helt svarta. Stundom kan de även visa sig som spök- eller fantomkristaller vilket gör samlandet ännu mer spännande.

Av övriga mineral måste även nämnas stilbiten som förekommer ymnigt och i de mest skiftande färger samt olika kristallformer. Min absoluta favorit ifråga om stilbit är de vackra gula kulorna och den glänsande bruna varianten. I min samling har jag även en svagt rosafärgad variant av stilbit.

Flusspat har anträffats i en sällsynt vacker, mörk grön färg men förekommer också i andra färger bl.a. i en blå variant. Apatit i kristallform är förhållandevis vanligt och färgerna är oftast olika nyanser i grönt och gult. Kenneths största apatitkristall mäter 25 x 10 cm. Vid något tillfälle har anträffats perfekta kristaller av selenit vuxna på och bland kalcitkristaller. Av andra, mer ovanliga mineral, kan nämnas röda och gröna små bergkristaller samt anhydrit och vermi-

Sommaren 1989, Kenneth, Ingrid och Per

cullit.

De gula kalcitkristallerna håller Kenneth själv som det vackraste mineral han fått fram från gruvan. Några andra av hans favoriter är de gröna fluoritoktaedrar som han fann på 500-metersnivån i Barongruvan. I övrigt har han gjort mängder av fina fynd bland vilka kan nämnas apatit, albit, apofyllit, bergkristall, heulandit, hornblände, kopparkis etc. etc. Totalt rör det sig om ett 40-tal olika mineral varav de flesta i kristallform.

Som ytterligare hobby vid sidan av mineralsamlandet, är Kenneth en ivrig och framgångsrik trädgårdsodlare. Kommer man upp sommartid är det en fröjd att bese hans köksträdgård. En tredje hobby är musik och själv spelar han gitarr till husbehov. Att trädgården ligger honom varmt om hjärtat förstår man när han berättar att hans högsta dröm är att flytta söderut i Sverige för att få möjlighet att även odla fruktträd och andra mer vär-

mekrävande växter. Jag tror dock att många amatörgeologer skulle beklaga en sådan flyttning.

Under vintern 1995 har Kenneth fått ett specialuppdrag av sin chef vid LKAB, ett uppdrag som han bör vara som klippt och skuren för. Han skall nämligen systematisera och komplettera bolagets museisamlingar av mineral. För ändamålet har han fått tillgång till en lokal i gruv-museibyggnaden varjämte bolaget har investerat i nya och flera montrar.

Framdeles kan alla intresserade få tillfälle att njuta av en sällsynt vacker samling mineral från Malmbergsgruvorna.

Avslutningsvis skall jag även nämna Kenneths närmaste supportrar, hustrun Agneta och barnen Martin och Kristina. Agneta har även hon arbetat vid LKAB men är sjukpensionär sedan några år tillbaka. Detta hindrar henne emellertid inte i hennes stora hobby, som är körsång. I sin sångkarriär har hon f.ö. fått förtroendet att vara kassör i Norrbottens sångar-

distrikt. Med en sångare och en gitarrist i samma familj kan det väl aldrig bli brist på underhållning, eller hur?

Vi, vänner och bekanta till Kenneth och Agneta, önskar dem lycka till och ut-

bringar en skål och ett fyrfaldigt hurra för den blivande 50-åringen.

Om Flinks fyndplatser

Av Gustav Flinks "Bidrag till Malmbergsgruvornas och Kiirunavaaras mineralogi" framgår att han vid sitt studium av Malmbergsmineral hade mycket god hjälp av överskrädaren K.A.

Larsson. Med stöd av Larssons uppgifter kunde därför Flink mycket noggrant redogöra för i vilken gruva de olika fyn-

den gjordes. I dagsläget torde de flesta gruvorna vara förbundna sinsemellan men hur det förhöll sig på Flinks tid är mig obekant. Nedan följer en förteckning över mineral och fyndorter enligt Flinks redogörelse.

Lennart Thorin

Grafit:	Sofia, Selet
Gedigen koppar:	Vitåfors, Sofia
Molybdenglans:	Hertigen
Bornit:	Kung Oskar
Kopparkis:	Hertigen, Vulkan, Hermelin
Svavelkis:	Sofia, Dennewitz, Vulkan, Selet m.fl.
Flusspat:	Kung Oskar, Vulkan, Sofia, Josefina, Dennewitz, Alliansen
Bergkristall:	Kung Oskar, Josefina, Skåne, Hermelin, Hertigen
Korund:	Baron
Järnglans:	(som tavelformade kristaller) Kung Oskar, Josefina
Magnetit:	(i kristallform) Sofia
Rutil:	Sofia (av Flink betecknad som sällsynt)
Kalcit:	Hermelin, Skåne, Vulkan, Sofia, Selet, Uppland, Kung Oskar, Josefina
Fältspat:	(mikroklin, ortoklas och albit) Kung Oskar, Associationen, Sofia, Välkomman, Josefina, Selet
Pyroxen:	Selet, Sofia
Hornblände:	Sofia, Josefina, Kung Oskar, Selet, Vitåfors, Centralschaktet
Skapolit:	Kung Oskar, Sofia, Selet, Vitåfors
Sillimanit:	Hertigen, Välkomman, Baron, Hermelin, Josefina
Datolit:	Sofiagruvan (endast anträffad i en enda stuf)
Epidot:	Selet, Centralschaktet, Kung Oskar
Turmalin:	Hermelin
Desmin:	Selet, Sofia, Kung Oskar, Välkomman, Alliansen, Vitåfors
Stilbit:	Selet, Centralschaktet, Välkomman, Kung Oskar, Vitåfors
Chabazit:	Selet, Vulkan, Sofia, Kung Oskar
Titanit:	Hertigen, Kapten, Selet, Kung Oskar
Apatit:	Välkomman, Josefina, Selet
Baryt:	(endast två stuffer) Kung Oskar
Biotit och muskovit saknar angivelse av fyndplats.	

Egna mineral från Malmberget

Kalcit:	Mängder av olika kristallformer och olika färger (vit, gul, ofärgad m.fl).
Stilbit:	Flera olika kristallformer och olika färgvarianter (ofärgad, vit, gul, brun och olika nyanser mellan dessa färger)
Chabazit:	Smärre kristallvariationer men främst en mängd olika färger (ofärgad, gul, brun, vit, grönaktig)
Hämatit:	Mest i kornig form men även massiv med ett par kristallytor
Magnetit:	Perfekta blanka kristaller
Apatit:	Både i kompakt form och som kristaller i färgerna grönt och gult samt en nästan glasaktig variant.
Pyrit:	Både kompakt och som kristaller
Kopparkis:	Vackra små kristaller
Apofyllit:	Små fina kristaller
Albit:	Små men högglossiga kristaller
Mikroklin:	Förhållandevis små kristaller
Flusspat:	Vackra mörkgröna, blå och ofärgade kristaller
Heulandit:	Fina små kristaller tillsammans med stilbit och chabazit
Hornblände:	Bl.a. en decimeterlång kristall
Selenit:	Perfekta kristaller tillsammans med kalcit
Rutil:	Invuxen som plattor i magnetitmalm
Bergkristall:	Vanligt mineral men ingen toppkvalitet
Epidot:	Små vackra kristaller
Anhydrit:	Som violetta massor
Molybdenglans:	Bladiga rosettformade kristaller
Gips:	Som små buketter tillsammans med bl.a. kvarts och epidot
Vermiculit:	Grågröna bladpackar
Skapolit:	Kristaller men av dålig kvalitet
Sillimanit:	I sedvanlig stänglig form
Wollastonit:	Vanliga fibriga massor
Asbest:	Omvandlad homblände
Klorit:	Gråvit massa
Granat:	Små ljusbruna (Almandin?)
Titanit:	Kristaller

ROMANIA AKSJONEN!

Ta med din gamle fiskesnelle, og du får i bytte mineraler fra Romania. Stein har fått inn en god del stuffer, og alle som kommer tidlig på lørdagen får garantert mineralene med en gang. Aksjonen begynner ved åpning av messen på lørdagen. Ikke tidligere! Bytte-system skal være absolut ærlig:

loddrekning skal bestemme hvilken stuffer du får! I samsvar med kvalitet av snelle(ne) får du en eller flere lodder. Når vi går tomme for mineraler, får du kvittering og du får tilsendt mineralene senere. Les mer om aksjonen i Stein nr. 1/1995, side 32!
RW